

Iz te koralne rude dali bi se pripravljati superfosfani, ki bi imeli povprečno 15 odstotkov fosforove kisline, od te pa bi bilo 10 do 12 odstotkov raztopljive kisline. To bi pa popolnem zadostovalo, ker tudi drugi superfosfani navagno nimajo več ko 10 do 20 odstotkov fosforove kisline.

Gospodarske skušnje.

Krompir v jeseni sajen.

Po skušnjah angleškega župnika.

Na podlagi večkratnih skušinj, da krompir, ki je v jeseni na njivi obležal, je potem spomladi lepo kalil in v jeseni lep pridelek dal, anglešk fajmošter v angleškem časniku jesensko sajenje priporoča tako-le:

„Če se krompir čez zimo v kleti (keldru) shrani, začne kaliti in iz vsacega očesa dolge, blede klice poganjati. Take prezgodne kalí pa slabijo rodovitno moč semenskega krompirja tako, da spomladi vsajen ne rodi krepkega krompirja in se tudi težko ubrani gnjilobi. Če pa krompir namesti v kleti spravimo na podu ali v kakem drugem hramu, kjer zmrzniti ne more, je pa to še slabše, kajti če je vreme gorkeje, zvane krompir, se posuši in kalí pomrjó. Če se pa krompir uže v jeseni na njivi posadí, je obvarovan zmrzline, se ne posuši na zraku in prerano ne kalí, spomladi pa krepko požene in v jeseni dá več in boljšega pridelka.“

Tako fajmošter angleški.

Po tem priporočilu navdušen je slavnoznan angleški fabrikant kmetijskih strojev in veliki posestnik J. Howard lani kmalu po vseh Svetih sadil nekoliko zgodnjega krompirja v težko ilovnato zemljo. Letos spomladi sredi sušca meseca je pa na isto njivo blizo unega sadil nekoliko krompirja iste sorte. Jesenski krompir je za 3 tedne prej dozorel in bil veliko lepši od spomladi vsajenega, pa tudi bolj zdrav.

Več družih gospodarjev, ki so po priporočilu fajmoštrovim krompir jeseni sadili, je isto srednjo skušnjo naredilo, katera se uže 25 let fajmoštru potrjuje.

Marsikaj se utegne ugovarjati proti jesenski saditvi krompirja, al „probiren geht übers Studieren“, to je, „skušnja veljá“ — pravi časnik družbe kmetijske gornje avstrijske, iz katerega smo posneli ta spis. Naj se kaj malega poskusi, vsaj zavoljo kakih 15–20 krompirjev ne pride gospodar v zgubo, če tudi skušnja izpodletí. Morebiti se skušnje angleškega župnika tudi pri nas potrdijo.

Mravlje se preženo gotovo,

če se na pot, po kateri lazijo v hišo, na vrt i. t. d. s kredo naredí debela poteza. Nobena mravlja si ne upa več po tej poti lezti. Tudi če se s kredo pot potrese, prežene mravlje. Časnik „Der Obstgarten“, ki ta svet daje, pravi: „Čudno, pa resnično!“ Poskusimo!

Gospodarske novice.

* *Odsek osemnajstih odbornikov zemljiške komisije je v seji dognal davkovske tarife vseh dežel. V številkah je le malo premenil tarife, kakor smo jih v zadnjem našem listu objavili. Tako je vse to delo imelo priti pred celo centralno komisijo v konečno obravnavo. Ali je cela komisija imela uže sejo, nam do danes ni še znano.*

* *Koliko posestev v našem cesarstvu je od l. 1875. do l. 1880. prišlo na kant, to je, po eksekutivni dražbi bilo prodanih? V statističnem časopisu, ki ga vsak mesec*

izdaja pisarnica c. kr. statistične centralne komisije na Dunaji, dobili smo prežalostni odgovor, ki ga ondi daje gosp. dr. Jan. Winkler, slavnoznan statistikar, za vsako gori navedenih let skupaj, pa tudi za vsako deželo posebej. Ker bi bilo našemu listu preobširno popisavati eksekutivne dražbe vsake avstrijske dežele, naj povemo le, da v vsem skupaj je eksekutivnih dražeb bilo:

1875. leta	5.005,
1876. „	6.342,
1877. „	7.981,
1878. „	10.264,
1879. „	12.360.

Tako je vsako leto šlo več posestev na kant. Pri teh dražbah je

leta 1875. izgubilo	3.755	upnikov vse,
„ 1876. „	5.391	„ „
„ 1877. „	8.428	„ „
„ 1878. „	11.748	„ „
„ 1879. „	13.958	„ „

Kolika zguba!

* *Na veliki kmetijski šoli dunajski je letos 550 učencev, izmed katerih 216 v kmetijskem, 334 pa v gozdarskem oddelku.*

* *Vinskega pridelka vse Evrope letošnjega leta je, kakor časnik „Weinlaube“ poroča, za četrti del manj, kakor je v navadnih letih, po tem takem kakih 100 do 120 milijonov hektolitrov manj.*

* *Brnsko kisló zelje slovi tako po svetu, da ga mnogo v Rusijo in na Laško izvažvajo. V Brnu, glavnem mestu Moravske, prideljujejo ondašnji kupčijski vrtnarji na milijone zeljnatih glav, katere naravnost, kakor so, prodajajo ali pa v kisló zelje zrezane. Hvalijo Brnsko zeljo posebno zato, ker ima trde glave in tanko perje. — Tudi Kranjsko zelje, od katerega se tudi na tisoče glav, posebno v Kašeljnu, prideljuje, je na dobrem glasu, — zato se ga veliko prodá v Trst in na morje; menda je ravno tako lepo in dobro, kakor je Brnsko.*

Podučne stvari.

Nekaj o pravadah in tožbah, posebno na kmetih.

„Boljša je kratka sprava, nego dolga pravda“ — veli star pregovor. Al ta rék, kakor se posebno po nekaterih krajih domovine naše kaže, je dandanes popolno ob veljavo prišel. To pa tudi le prejasno potrjuje, da je stari „mož-beseda“, staro prijateljstvo, staro usmiljenje in potrpljenje družega drugim zeló opešalo, po nekaterih krajih do malega zginilo, kar poleg drugih nezgod tudi v slabih denarnih zadevah med ljudstvom tako potrebni „kredit“ čedalje bolj spodjeda. Znani so mi kraji, iz katerih skoraj slednji tožbeni dan skozi celo leto dohajajo ljudje k sodnijam drug družega tožit in denar zapravljajo.

Demoralizacija gledé „mož-beseda“ je po nekaterih krajih med ljudstvom uče res tako velika, da bi upniki brez tožarenja svojih dolžnikov v kratkem času ob vse svoje s trudom pridobljeno (posebno denarno) premoženje prišli.

Proti takim tožbam, kjer dolžniki malomarno in brezskrbno svoje dolžnosti nasproti upnikom zanemarijajo, ne more noben pameten človek nič ugovarjati, dasiravno so navadno dolžnikom samim čestokrat pogubonosne tako, da jih spravijo ob vse premoženje.

A vse drugačne so pa tožbe neke druge vrste, katerim podlaga je neka prevzetnost in trmoglavost in

katerim vzrok ni potreba, ampak neumnost. In — to so tožbe med sosesčani samimi zavoljo večih in manjših — dostikrat še piškavega oreha ne vrednih reči, kar bi lahko vse pri svojih občinskih predstojnikih brez posebnih stoškov, dolgih potov, zamudé časa v svojo lastno hasen in korist med seboj — poravnavali.

Le-sem spadajo sledeče prilike: nekatera motenja posestva, nekatere tatvine vrtnih, gozdnih in poljskih pridelkov, stelje, drv in drugih enacih stvari na tujih zemljiščih, poškodovanje polja, travnikov in senožeti s tujo živino, samovlastno vozarenje ne po pravih potih, nego čez tuje travnike, njive in senožeti, nepremišljeni prepiri itd.

Znani so mi premožni imoviti posestniki, kateri so po tacih tožbah ob vse premoženje prišli. Take tožbe, izvirajoče iz golega napuha in trmoglavosti, so pač najostrejše obsodbe vredne! Nasledki so jim navadno: jok in tuga obupajoče žene, zdihovanje po milem kruheku in potrebni obleki nedolžnih in lačnih otrok, propali in blede, bolj sencam podobni obrazi, pomanjkanje, glad, prepiri, kletvina, jeza, tatvine, demoralizacija itd. Vse to ima gotovo še brez števila družih prežalostnih nasledkov ne le za prizadete, nego temveč za cele občine.

Enake tožbe in pravde požró po nekaterih krajih leto in dan cele tisočake denarja. Kolika je pa zamuda časa, kateri bi se bil dal tisočkrat bolje vporabiti in obrniti!

Pri tej priliki pride mi na misel neka zgodbica iz lanskega leta.

Zbesedili ste se v neki vasi dve stranki za prazno — ničvredno — reč. Na to še malo popraskanje sledi; zdajci gresta ena drugo k sodnji tožit. Dan obravnave se določi, vsaka svoje priče seboj vzame. Sodnik, moder in previden mož, obravnavo izvrši, ter konečno obe stranki po nekoliko dni v zapor dene. — Da bi bilo pač več tako modrih in previdnih razsodeb pri tožbah za — prazni nič! Koliko potov, denarnih stroškov in zamude zlatega časa bi se s tem neumnim pravdanjem prihranilo, ter bi jim slednjič slast po brezpotrebem tožarenji — pošla, kar bi tudi sodnijskim uradnikom njihovo poslovanje mnogo olajšalo, ljudem pa na stotine denarja in časa za bolj važna opravila prihranilo. To bila bi ob enem dobra zagozda čedalje bolj razširjajočemu se ubožtvu, katero z drugimi nadlogami vred cele dežele preti z vso silo vničiti.

A — ljudje naj bi pa tudi to enkrat dobro si v spomin vtisnili, da „kar je moje, to ni tvoje!“

Sklep: „Prava krščanska odgoja se še vse preveč pogreša“. — Ljudska šola ima tu še obširno ledino orati!

Martinjivrh.

Slovensko slovstvo.

* „Peter rokodelčič“ je imé drugi zanimivi knjižici za mladino, ki jo je izdal gospod Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani v isti obliki in po isti ceni, kakor „Dragoljubce“. Ta 2. povest, ki ima na čelu lično podobo „Petra rokodelčiča“, je namenjena bolj odrasli mladini in se dobiva pri „Vrtčevem“ vredništvu pa tudi v bukvarnici Giontinijevi za 45 kr. Naj prijatelji mladine sežejo tudi po tej novi knjižici!

Mnogovrstne novice.

* Na Ruskem imajo prav hudo zimo; reke so nenavadno zgodaj zamrznile in brodarstvo je nehalo po vodah. Mi pa smo blizo božiča in še zmerom nam pri-zanaša zima.

* *Novi koleki (štampeljni)* pridejo ob novem letu. Stari po novem letu ne bodo več veljavni; zamenjajo se pa do konca aprila lahko pri štampeljskih uradih.

Naši dopisi.

Izpod Karpatov 7. dec. (Konec.) — Slabe agrarne razmere ter azijatski madjarizem v uradih, cerkvi in šoli pretijo pogubiti slovaški narod, pa kar njegovo miserijo še najbolj povišuje, to je judovstvo, katero je celo Ogersko poplavilo ter jo kakor rak na živem telu zajeda. Madjarski aristokrati, majhni in veliki, so vajeni, denar le izdavat, pa nikakor ne si ga pridobivati. Ker pa so dandanes takošne okolnosti, da še največi bogataši s svojim premoženjem dobro gospodariti morajo, ako na nič priti nočejo, a največi del madjarskih velikašev o umnem gospodarstvu kar pojma nima, prepušča svoja posestva v najem, in sicer najbolj judom. Jud v najem vzeto posestvo ali ob svojem obdeluje ali ga v malih parcelah za dober dobiček malim kmečkim najemnikom v odkup daje. Jud po navadi svojemu zemljiščnemu gospodarju dotično letno odkupnino redno plačuje, a ker stari ali mladi magnat za svoje mnogovrstne potrebščine na tem denarji nikoli dosti nima, mu izprva ob vsem potrpežljivi Hebrejec za dobre obresti še vrhu tega z denarjem pomaga. Magnat ali magnatič živi tako nekaj časa brez vseh skrbi, vendar malo po malo jud denarja več tako rad ne daje, tudi letne najemnine, pravi, da ne more več odrajtovati, a zahteva, da se mu vrne posojilo, katero je z obresti vred visoko narastlo. V takošnem položaju pa si aristokratski posestnik ne more drugače pomagati, nego s tem, da svoje posestvo prodá, in jud ga kupi. Tako judje postajajo veliko bolj srednji in mali posestniki povsod na Ogerskem in povsod zahaja ljudstvo z magnati vred v njihove roke in njihovo oblast. Jud, veliki posestnik ali najemnik, je veliki gospod v svojem okraji; on je cerkveni in šolski patron ter politični vsemogočnik. Vendar ti „nobel“ judje še niso za narod največe zlo; prave ljudske pijavke so mali hebrejci, kateri še nimajo mnogo premoženja ter se za barantarje po vaséh naseljajo. Ti ljudje gulijo kmečko ljudstvo na vsakateri način ter v svojo last pridobivajo kočé in kmetije, tako, da po nekaterih vaseh nahajaš več judov nego kristijanov, a še ti kristijani so sami revni hlapci in robotarji judom.

Bieda sa vali na národ,
K studenej zemi ho tlači;
Jako ten ljud môj úbohy
Toljko bied unášat' stači?

Res čuditi se je, kako narod slovaški toliko nezgod prenašati in strpeti more ter še na lepo srečno in slavno bodočnost upa, kakor njegov odlični pesnik Vajanski dalje pravi:

Prijde aj k nám už svoboda,
Bleskami do biedy hodi,
Čože sa s biedou zrobilo?
Vrahom na návstevy chodi!

Da, slovaški narod še ni izgubljen vkljub tiraničnemu madjarizovanju in judovskemu gulenju; vkljub vsem težavam, katere ga tarejo, on še na svojih zdravih in čvrstih koreninah ipak krepko živi. Pod neusmiljenim madjarskim in judovskim gospodstvom sicer hira in otrpljen je kakor zdrava rastlina o hudi zimi; kedar mu pa sedanji mraz neha ter ga drugič vseoživljajoče solnce z milimi žarki nove svobode obsija, tedaj se na novo oživi in na novo razcvete. Saj to solnce mora vsem Slovenom prisijati: Bog daj, da bi nas skoro z vso miloto ogrelo, da nam sedanji mraz po narodnih vrtilih preveliko škode ne stori!